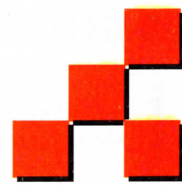

BOBOVAC

GODINA V.

LIST VAREŠKIH HRVATA
BROJ 59

VAREŠ

STUDENI 1999.

Cijena 1 KM • 4 Kn

Za inozemstvo 2 DEM

U čudnoj sintezi nedavne SFOR-ove akcije u zapadnome Mostaru, gdje je početna faza operacije doista bila vjerodostojna demonstracija vodeće svjetske vojne sile odnosno saveza, a završna pak nalikovala lovu na vještice, mi bismo domaći trebali izvući nekakvu pouku. Tako su se još iste večeri potrudili objasniti to što se desilo inozemni glasnogovornici. I, čini se, to je važno za sve građane.

Međutim, te iste ljude, u tom slučaju portparole, partnerska je strana u Federaciji BiH cinički interpretirala što će reći da pouku trebaju izvlačiti samo Hrvati. Ako je vjerovati glasnogovornicima, a ne portparolima – makar oni mislili isto – onda ćemo u perspektivi možda i čuti nešto o kojem uhićenom teroristu, svučenom do donjega rublja, zacijelo istetoviranom i s nađenim mobilnim detonatorom u džepu. U mostarskom slučaju, kako se priča s prizvukom sarkazma, bilo je i lijepih prizora. To se odnosi na u nekoj mjeri razodjevene poslovne tajnice i službenice, iz čijih su torbica uzgred zaplijenjeni mobilni, što drugo do telefoni. Takvo narušavanje dostojanstva i privatnosti nisu mogla opravdati kasnija međunarodna ispričavanja, a kud sad još s pravilima novoga izbornog zakona koja u bh. svijest hoće usaditi prava i zastupljenost žena. Ovakvo vježbanje demokracije bijaše neslućeno i nečuveno. I dok naivci očekuju spektakularne rezultate pljenidbe (a javnost čeka ocjenu uspjeha i značenja mostarskog poteza) u bosanskom i hercegovačkom podzemlju stvari teku po planu i onda, kako se to na bosanskom kaže, automobil eksplodira (kao da je balon!) ili nedostaju iz neke kase novci, čitaj milijuni. Ako nismo sigurni za duhovni, za ovaj itekako materijalni paralelni svijet možemo se (ali ne

baš mirne duše) kleti da postoji.

Nakon Mostara u biti se treba zapitati: je li to bila samo uvertira komada u kojem će i neki velikani današnje bosanske *glume* doći na red ili je međunarodni aršin, kao u nekim ranijim slučajevima, brzopletu uzeo mjeru samo Hrvatima. Sjetimo se kako su neki ljudi odvođeni u Haag, no sklepane se optužbe nisu mogle održati i etiketirani se ljudi, izblamirani ali pravedni vratiše kućama.

je neizvjesno.

U tekućem mjesecu bilježimo i Newyoršku deklaraciju, kao rezultat dayto-nostalgičarskog družbarenja diljem Amerike, a u povodu četrte obljetnice (neprovođenja) mirovnog sporazuma. S druge strane, na sjevernome Kavkazu odvija se obračun ruske armade s čečenskim borcima. U to ime, neke su bošnjačke grupacije u Sarajevu organizirale prosvjed uz parole kakva je "krikni islamski" i koja najbo-

open-izbori. No, u mnogim krugovima prognoze su da ih moguće izborne manipulacije (samo?) mogu strovaliti u rezultatski fijasko...

I dok se netko zabavio paranojom, tražeći već sad alibi u posljedicama nekih doduše hibridnih rješenja unutar izvjesnoga izbornog zakona (a boji se pritom za svoj položaj, u ime naroda!), dok se pak netko drugi zgraža nad realitetom deložacija u zimskom periodu, netko, valjda, uz prve pahuljice pomišlja i na ljepše stvari od "letenja" iz neopravdano zauzeta tuđeg stana ili s položaja, kao npr. gdje i kako čekati novu 2000. godinu, neformalno i 21. stoljeće, makar mi u njega po mnogo čemu još zadugo nećemo zakoračiti. U svakom slučaju ne bi imalo smisla ukoriti provodadžije uz višestruko jubilarnu novu godinu, kao ono jednom. Plašt konzervativizma, konačno, koji je negdje zaturila i (već sada bivša) bosanska missica za '99. godinu **Alisa Šišić**, ipak je puno više obradovao nego razalostio sve prave Bosance – otkako ga nema! Sve je ono lijepo (ali i naše ružno još više) razotkriveno i nitko nije glup razgledati izvještačena političara ispod čije slike u novinama stoji citat o zane-marljivosti korupcije u BiH kad već može prebirati očima po prirodnim čarima *najljepše Bosanke*.

Na grešne je misli svoju naciju naveo još "konzervativniji" list, koji ju je obnaženu obznanio javnosti, pa je ambiciozna djevojka platila cijenu svoje ljepote, a ruglo, bolje reći pošast, zvana korupcija kao slučajno pade u drugi plan. Apсурdno je da je ažurnost razotkrivanja u nas manja što je nemoral veći!

A kako će se i pored ovoliko spominjanih žena grijati Vareš, nakon što su mu kotlovnice "uništene ratom"? Ima drva, nema zime... ■

IZMEĐU DVA BROJA

Kod prelaska na drugu razinu pročišćavanja, i dalje hrvatskog naroda, nije zgorega poslužiti se prigodnom paradijom: ako postoje bljesak i oluja na natovski način, onda smo to vidjeli na zapadnoj obali Neretve jer blokada grada i upadi bili su munjeviti, a zatim je otpuhano nešto uredske opreme i ženske odjeće. No, to nipošto nije skrenulo pozornost s apostrofiranih ratnih operacija Hrvatske vojske, nad koje se spremaju navući haški oblaci. Hoće li ta ciklona preko Republike Srpske stići opet samo u probrane federalne krajeve, osta-

lje govori o tim borcima za ljudska prava svih(!) ljudi ako pak ispunjavaju samo jedan uvjet: da su odgovarajuće religijske pripadnosti! Ne čudi nas onda što takvu humanost proljetos nije probudila ona eksplozija pred nosom, u kojoj je smrtno nastradao pokojni **Jozo Lutar**, doministar MUP-a Federacije BiH.

Puklo je i unutar Koalicije, spletkaroški dostojanstveno, svega sat (zvuči poznato!) uoči isteka roka za formiranje predizbornih alijansi. Koliko je pristaša što zbiljski "izdati ne znaju" pokazat će travanjski

IZ NAŠIH ŽUPA

VAREŠ:

Kršteni:

Dragana Josipović (Joze i Mile);
Kristijan Čuraković (Dragana i Danijele).

Vjenčani:

Zdravko Dužnović i Marinka Anić.

Umrli:

Marija Kohut r. Stipić; Barbara Memini r. Šipčić; Anđelka Mijatović r. Markanović; Nevenka Torlić r. Dodik; Jelena Idžaković r. Kasapović; Stjepo Miletović; Željko Dugonjić; Hrvoje Dodik (novorođenče); Vinko Miočević.

Naslovna stranica: **M. Topić**

"Bobovac" su financijski potpomogli **Filip Filipović** iz Poreča sa 100 kuna i **Željka Krajnović** iz Vareš Majdana sa 20 KM, kojima se uredništvo toplo zahvaljuje.

OBAVIJEST

U idućem broju čitatelje "Bobovca" očekuje mali poklon: zidni kalendar za 2000. godinu s vareškim motivima.

KVALITETA KOJA SE ČUJE!

VAREŠ

19. SJEDNICA OPĆINSKOG VIJEĆA VAREŠ

Devetnaesta (izvanredna) sjednica Općinskog vijeća Vareš održana 21.10. imala je četiri točke dnevnoga reda. Ipak, najzanimljivija je bila točka tijekom koje se raspravljalo o problematiki osnovnoga obrazovanja na području općine Vareš, zbog čega je uostalom sjednica i sazvana.

Rasprava je bila žučna i puna negativnog naboja, te se unaprijed moglo zaključiti da od kvalitetnih i konkretnih zaključaka neće biti ništa (o školstvu se i dosad razgovaralo bez ikakvog uspjeha). Predstavnici hrvatskog naroda branili su svoje temeljno pravo izbora školovanja za svoju djecu, kako je to zapisano i u federalnom i županjskome Ustavu, i brojnim međunarodnim aktima koji tretiraju ovu temu. Naglašeno je da pokušaj uvođenja bosanskoga plana i programa pod izgovorom zajedničkoga, kojega nema, neće uspjeti. Bošnjaci su, pak, predstavnici po tko zna koji put govorili o tome zajedničkom programu ili, eventualno, o nacionalnoj skupini predmeta za hrvatsku djecu. Ima li se u vidu konstitutivnost hrvatskog naroda, onda je iluzorno od njegovih predstavnika kroz prihvaćanje toga očekivati zapravo prihvaćanje položaja nacionalne manjine.

Pozornost je privukao istup **Rešada Žutića**, predsjednika lokalnoga SDP-a, koji se, kako reče, zalaže za zajednički program i multinacionalno školstvo, no neki od vijećnika HDZ-a dokumentirano su (pro)govorili o Žutićevoj ulozi u vrijeme dok je bio na čelu Izvršnoga odbora općine, 1994. g., kada nije ništa učinio kako bi se djeci Hrvata povratnika ukinula zabrana upisa u vareške škole.

Na sjednici, premda su uredno pozvani, nisu nazočili predstavnici federalnoga i županjskog ministarstva obrazovanja, što mnogo govori.

PROJEKT "SURADNJA RODITELJA I ŠKOLE"

Američka humanitarna organizacija CRS, koja već nekoliko godina djeluje na prostoru općine Vareš, gdje je realizirala različite projekte kao što su rekonstrukcija kuća, infrastrukture, psiho-socijalna potpora, poljoprivreda i program inicijative u zajednici, održala je sastanak s predstavnicima OŠ fra Filipa Lastrića i roditelja, pokrećući novi projekt "Suradnja roditelja i škole". Ovaj projekt CRS je dosad radio u drugim zemljama (Armenija, Crna Gora, SRJ – Kosovo), a po prvi put će se provesti u BiH i to u Varešu. Banjoj Luci, Mostaru i Bugojnu. Njime se potiče roditelje na angažiranje i aktivnije uključivanje u proces obrazovanja djece, a u cilju njegova poboljšanja.

Zadaci su projekta: osnivanje vijeća škole i roditelja (10 osoba), podizanje i jačanje samosvijesti roditelja, nastavnika i učenika i podrška njihovoj inicijativi, poboljšanje uvjeta rada u školi, poticanje takvih vijeća iz različitih škola i gradova na međusobnu suradnju i podrška etničkoj reintegraciji BiH.

Za buduće predstavnike vijeća škole održat će se treninzi, a jedan od glavnih zadataka vijeća je kreiranje liste osnovnih potreba za školom. Na osnovi te liste oni kandidiraju prijedloge projekata koji će biti odobreni ili ne, implementiraju ih od strane školskoga vijeća i roditelja uz određeni doprinos same zajednice. Ovim programom obuhvaćene su i OŠ Vareš i Vareš Majdan, te SŠC Vareš.

KNJIGA TOMISLAVA OBRDALJA

Bivši HDZ-ov zastupnik u Skupštini BiH, Varešanin **Tomislav Obrdalj** (rođen 27.11.1925.) objavio je knjigu pod naslovom "Jedan život – od Bleiburga do danas" s podnaslovom *Sjećanje, svjedočenje, zabilješke* čime je i odredio prirodu ove knjige memoarskog tipa. Knjigu je objavila Hrvatska kulturna zajednica Federacije Bosne i Hercegovine iz Mostara.

Knjiga na više od tri stotine stranica donosi uspomene na, uglavnom, robijanje i posljedice tog robijanja i slikovne priloge. Iskustva Bleiburga prije toga i ono poslije robije beznačajni su dijelovi i prava je šteta da knjiga nije kvalitetnije urađena što je vjerojatno uvjetovano činjenicom, posve neobičnom da je autor knjige istovremeno i njezin urednik.

VRTIĆ SAMO ZA BOŠNJAKE

Da se u Varešu uz svaki korak naprijed obavezno napravi nekoliko koraka unatrag dokaz je i stanje s Dječjim vrtićem, koji je tijekom ljeta obnovljen uz pomoć humanitarnih organizacija. Dogovorom općinskoga načelnika i donatelnika formiran je upravni odbor i raspisan natječaj za prijam djelatnika. Međutim, po isteku natječaja članovi se upravnoga odbora nisu mogli usuglasiti oko izbora kandidata. Postavljene uvjete ispunjavale su osobe uglavnom hrvatske (i srpske) nacionalnosti, i dok se pokušavalo pronaći odgovarajuće rješenje, svima prihvatljivo, načelnik općine **Samir Musa** jednostrano suspendira upravni odbor na čijem je čelu bio g. **Nenad Grabovac** i imenuje novi, s predsjednicom **Senijom Karamehić** (direktoricom OŠ Vareš). Na radna se mjesta po kratkom postupku postavljaju "podobne" osobe od kojih neke ne ispunjavaju ni minimum zakonom propisanih kriterija za tu predškolsku ustanovu, a nova predsjednica upravnog odbora osobama hrvatske nacionalnosti prijavljenima na natječaj uru-

čuje odluku o neprimanju i to bez pečata, i vrtić počinje s radom.

Vidi se, nažalost, nakon sprečavanja hrvatske djece u obrazovanju po vlastitom izboru i još ukidanja njihova prijevoza do škole, da od političkih pritisaka nisu pošteđeni ni oni nešto mlađi.

DOM ZDRAVLJA VAREŠ PAO NA ISPITU IZ HUMANOSTI

Dana 12.11. u ranim jutarnjim satima u Dom zdravlja u Varešu dovezena je gđa **Borka Babić** sa Strice s porođajnim bolovima. Nakon razgovora s dežurnom sestrom i direktorom **Fikretom Opertom** nije primljena u rodilište, pa je s mužem krenula dalje i na putu između Vareša i Breze došlo je do poroda u osobnom automobilu. Prihvaćena je u Domu zdravlja u Brezi, a nakon ukazane pomoći prebačena u Sarajevo.

U razgovoru s dr. Opertom **Borki** je rečeno da ne može biti primljena zbog možebitnih komplikacija i nepoznavanja tijeka njezine trudnoće, budući je bila na ginekološkim pregledima u Kiseljaku, te da se u pravilu takvi slučajevi šalju ondje gdje je trudnoća praćena. Spomenuta je gospođa otpremljena za Kiseljak uz obrazloženje da on mora čuvati svoj liječnički ugled, ali i ugled ustanove u kojoj, kako kaže, još uvijek radi u iznimno teškim uvjetima.

Bez obzira na argumente, neshvatljivo je da se osobu pred porođajem otpremi bez vozila hitne pomoći i medicinske sestre u pratnji, no dr. Operta naglašava da će se ovakvi i slični slučajevi događati sve dok postoje dva odvojena sustava zdravstva.

U prethodnim vijestima mogli ste pročitati što sve doživljavaju pučkoškolci, djeca predškolskog uzrasta, a evo što se dogodilo i još nerođenom djetetu.

POKUŠAJ OŽIVLJAVANJA RADA ŽELJEZARE

"Željezara Vareš" d.j.o., odnosno sada samo Ljevaonica sivoga ljeva i obojenih metala, projektirana je da proizvodi 7000 tona odljevaka od sivoga ljeva i 1000 tona od bakra i miješanih legura. Do rata razina proizvodnje, ekonomičnost poslovanja i standard uposlenih bili su zadovoljavajući. Poslije rata, pak, ovo poduzeće dolazi u tešku situaciju koju karakterizira i činjenica da je za prvih 10 mjeseci ove godine ostvaren gubitak od oko 1.600.000 KM. Razloga za ovako loše poslovanje je mnogo, a između ostalih to su: mali stupanj naplativosti potraživanja od kupaca (tek oko 7%), obveze prema dobavljačima, vrijednost zaliha gotovih proizvoda, slabo korištenje fonda radnog vremena, pojava otuđivanja imovine i sl.

U cilju nadvladanja postojećeg stanja upravni odbor zajedno s žu-

panijskim ministarstvom za industriju, energetiku i rudarstvo ovih je dana prihvatio ostavku direktora **Šefke Spahića**, a na mjesto v.d. direktora postavio **Miroslava Šimića**, dipl. ing. met. Doneseni su i prijedlozi mjera za poboljšanje poslovnih rezultata i to: da se rad instaliranih kapaciteta i uposlenih organizira prema trenutnom obujmu proizvodnje i mogućnosti plasmana, da se vrši kontinuirana obrada tržišta i praćenje troškova, da se vodi računa o otklanjanju uskih grla u proizvodnji itd.

SA STRANAČKE SCENE

Dana 8.11. u 17 sati istekao je rok za sklapanje i prijavu koalicija za predstojeće lokalne izbore. Novost je da će u Varešu u travnju iduće godine sve političke stranke nastupiti samostalno, te će izborna lista sadržati ukupno njih sedam i to: HDZ, NHI, HSS, SDP, SBiH, SDA i BPS.

Prethodno je, 27.10., Stranka za BiH u Varešu održala svoju Drugu skupštinu. U izvješću o radu stranke predsjednika prof. **Alije Gogića** dominirale su primjedbe na odnose unutar CD Koalicije i prvenstveno na ponašanje SDA kao vladajuće stranke. Skupštinu Stranke za BiH svojim prisustvom i obraćanjima podržali su predstavnici županjskog vijeća te stranke, te lokalni predstavnici BPS-a, HDZ-a i NHI-ja. Ukupne odnose najbolje ilustrira izostanak predstavnika SDA na Skupštini koaličijskog partnera, zatim SDP-a koji je kao i Stranka za BiH građanski orijentiran, ali i drugih stranaka u opoziciji.

U okviru svojih predizbornih aktivnosti SDP je u Varešu 13.11. organizirao javnu tribinu pod nazivom "SDP u dijalogu s građanima". Na pitanja su odgovarali SDP-ovi poslanici u Skupštini Ze-Do županije i na višim razinama, a u osnovi je obećano da će SDP artikulirati zahtjeve i interese svih građana. Nije precizirano radi li se o zaokretu jer konkretno u Varešu rezultati toga dosad nisu bili vidljivi.

NACRT PROSTORNOG PLANA NA JAVNOJ RASPRAVI

Na sjednici održanoj 4.10. Općinsko je vijeće Vareša raspravljalo o nacrtu Prostornoga plana općine Vareš koji je izradio Urbanistički zavod BiH iz Sarajeva. Zastupnici su tada donijeli odluku da taj plan ide na javnu raspravu u svim mjesnim zajednicama i da nakon toga ponovno dođe na dnevni red Općinskog vijeća.

Po obavljenim pripremama, u periodu od 15.11. do 1.12. nacrt Prostornoga plana bit će na javnoj raspravi u kojoj će dakle moći sudjelovati svi građani i svojim prijedlozima pomoći u njegovu što kvalitetnijem uobličavanju.

Priredio: **B. Andrić**

VAREŠ RAĐA POBJEDNIKE

U subotu 16. listopada o.g. u elitnom zagrebačkom hotelu "Intercontinental" održana je završna svečanost dodjele priznanja laureatima Trećeg otvorenog prvenstva Hrvatske u enigmatiki.

Tom je događaju prisustvovala većina vodećih hrvatskih enigmata, te brojni uglednici (nazočio je i vareški donaćnik **Pavao Vidović**), a posao voditeljice maestralno je odradila popularna **Aleksandra Mindoljević**.

Na prethodno održanom natjecanju, podsjetimo, u konkurenciji preko 600 sastavljača pobijedio je glavni i odgovorni urednik "Bobovca" **Čedomir Jelić**, koji je tako stekao laskavu titulu prvaka Hrvatske. Usto je naš urednik pobijedio u dva od ukupno sedam kola, što je uspjeh kakav na dosadašnjim prvenstvima još nije zabilježen.

Naš urednik i Aleksandra Mindoljević

Da bismo bar donekle dočarali ozračje s ovoga svečanog skupa, prenosimo ulomak iz opširnog članka objavljenog u 263. broju zagrebačke "Kvskoteke": "Najsvečaniji trenutak dana bila je dodjela ZLATNOG KVSKA, najviše hrvatske enigmatičke nagrade. Sa ukupno 41 bodom Prvenstvo je zasluženno osvojio Čedomir Jelić iz Pržića (BiH)! Gospodin Jelić primio je pehar iz ruku dr. Vladimira Kuterovca i zahvalio se skupu nadahnutim, emocijama obojenim govorom. Svi prisutni pozdravili su ga dugim, toplim pljeskom, između ostalih i Nedjeljko Nedić, izvršni enigmat iz Orašja, prošlogodišnji prvak Hrvatske koji je titulu predao u prave ruke."

Po završetku ceremonijalnog dijela programa upriličen je svečani ručak u restoranu "Plešivčica klet", gdje je ugodno druženje uz neizostavne enigmatičke teme nastavljeno do kasnih večernjih sati.

A o našem uredniku kad je riječ, premda je ostvario najveći uspjeh, uvjereni smo da time još nije rekao sve što ima za reći.

R.R. ■

Među malobrojnim herceg-bosanskim putnicima za Grčku na Europsko prvenstvo u šahu našle su se i dvije vareške djevojke, predstavnice ŠK "Napredak" Vareš.

Na Kadetsko prvenstvo Europe krenulo je osmero šahista, predvođenih trenerom **Željkom Bogutom**, koji su predstavljali Šahovski savez Herceg-Bosne. Među putnicima koji su nastupili u grčkom gradu Litohoru od 3. do 11. rujna ove godine bila je i **Vera Jelić** koja se natjecala u kategoriji djevojaka do 14 godina. Vera je nastupila u devet kola i natjecala se protiv djevojaka iz Slovenije, Grčke, Hrvatske, Švedske, Turske, Ukrajine, Rumunjske, Litve i Bosne i Hercegovine (ŠS BiH). Budući da je konkurencija bila dosta jaka postignuti rezultati ocijenjeni su vrlo dobrim.

Druga naša predstavica na Europskom

LED JE PROBIJEN

S natjecanja u Grčkoj

prvenstvu u kategoriji do 20 godina, koje se održavalo u grčkom gradu Patrosu od 4. do 17. listopada, bila je **Mijana Matošević**. Među 37 šahistica iz svih europskih zemalja, uz Mijanu je putovala još jedna predstavica ŠS Herceg-Bosne iz Mostara s trenerom **Željkom Bogutom**. U prejakoj konkurenciji u

kojoj je bilo nositeljica titula velemajestora, intermajstora i fidemajstora postignuti su očekivani rezultati.

Mijani i Veri najiskrenije čestitamo na prvom izlasku u Europu, a i ovim potičemo mlade kako bi i sami što više radili na razvoju šaha u vareškoj sredini.

M. Topić ■

VRATITI STARA IMENA VAREŠKIH ULICA

U 58. broju "Bobovca" pročitah vjesticu o formiranju općinske komisije za preimenovanje ulica, trgova i javnih ustanova. Smatram da su današnje generacije dužne vratiti imena nekadašnjih vareških četvrti. Podsjećam da se ti stari toponimi u pisanim dokumentima spominju još u XVII. stoljeću, a ima ih ukupno trinaest: Ljepovići, Podstjenje, Novakovići, Matijevići, Benići, Jušići ili Apagići, Franjići ili Mališići, Batvići, Varoš ili Stojkovići ili Mirići, Radiševac, Tirići, Korovinjići i Potoci. Imena su uglavnom dobili po ljudima koji su tu stanovali ili su osnovali ta naselja.

Ove kulturno-povijesne stečevine prošli je sustav preko noći zamijenio novim nazivljem. Ali, Varešani i danas, i stari i mladi, upitate li ih za Ljepoviće ili Tiriće, znaju gdje se oni nalaze.

Stari toponimi vareških četvrti govore nam o našim korijenima, o istinskim vri-

jednostima prošlosti, o postojanju duhovne i materijalne kulture vareškog čovjeka, o podneblju koje je dalo dosta znamenitih osoba... Te bi činjenice Komisija morala imati pred očima, jer se samo tako može vratiti dug prema našoj baštini.

Fra Branko Obućić, Kraljeva Sutjeska

Zelite li čuti vijesti iz svijeta, najnovija izvješća iz Washingtona, svakodnevne i jamačno relevantne informacije o stanju u BiH uključujući i javljanja iz Vareša, slušajte

GLAS AMERIKE

- program na hrvatskom jeziku, od 17.30 do 18 sati u sklopu programa Hrvatske radio postaje "Bobovac" Vareš

■ NAŠ OSVRT

Pišući ovo na dan 3. studenoga, a smjerano za vareško čitateljstvo, nitko se ne bi pobojavao da će stivo zastarjeti. Nažalost. Toga dana, naime, evo već šestu godinu, Vareš je u duši najdublje podijeljen grad. Te 1993. godine našao se između dviju vojski i na velikoj povijesnoj prekretnici, nesvjestan svega i pust. No, ohladiše se cijevi, a pomalo i glave. Duša ipak boli. Još se čuti ono zatišje. Tako je hrvatski puk Vareša i ovaj put stajao okupljen u župnoj crkvi navečer 2. studenoga u spomen na 33 svoje žrtve u tom danu, i ujedno na svih 125, ali i na vlastitu tragediju egzodusa koja je pomjerila s ognjišta 12 tisuća ljudi. Dva dana kasnije, kako misle Bošnjaci, grad je oslobođen i to se zadnjih godina znalo javno slavodobitno isticati. Iz crkve je i ovoga puta odaslanja jas-

Sjećanje na žrtve posljednjeg rata

mjernim, ali samo onda kad i sami ne budemo licemjerni. Strancima više ne dopire do Eustahijeve cijevi to kad se naši zvaničnici svesrdno kunu "svetom knjigom" Daytona, a sve je teže i međusobno prodati maglu o poštivanju prava i različitosti. Pokazalo se, uostalom, da nije baš ni svaki naš strani posrednik pobornik voljenja različitosti ili je ustvari prenaplašava. U korist sebe ili svoje nacije, naravno. I ta su prava pridržana! Međutim, kad mi sebe vidimo koliko bizarni izgledamo u dokumentarcima ili kojekakvim akcijskim dramama na temu ratne Bosne što kolaju diljem svijeta, zbog toga ne trebamo kriviti nikoga drugog. To je sama anketa pokazala.

KOPATI, ALI PO ČEMU?

Ponadajmo se da moraju izblijedjeti teške uspomene i da će splas-

PRIRODA I DRUŠTVO

na poruka – i oprostiti, i zaboraviti, ali naravno ne zaboravljati svoje poginule, a ovoga pak 4. studenoga nije bilo izvanjskih osloboditeljskih priredaba. Je li netko na nekoj zavtorenoj manifestaciji prizivao duhove nove netrpeljivosti i mržnje manje je bitno, pa je stoga situacija bar službeno sazrela za ovakav upit: jesmo li to mi napokon spremni za popravni ispit? Osobno, bit će da nismo.

U KONFLIKTU S PAMEĆU

Ova se teza o nespremnosti može obraniti s dva argumenta. Prvi: ne ide se niti se baš nastoji zajedničkim naporom krenuti naprijed, i drugi: nisu Varešani ništa manje ozlojeđeni i nepopravljivi od drugih građana ove zemlje. Da opet nije sve crno ukazuje činjenica o izostajanju incidenata u Varešu, bar nisu evidentirani(!), no i to je vrsta konflikta (s normalnom svijesću!) kad ne može radnik povratnik u svoju tvornicu makar joj bio prije-ko potrebni kadar, kad ne može roditelj birati principe školovanja za svoje dijete, kad općinska administracija još ne odražava rezultat ni s prošlih općinskih izbora... A sve je to pod skandaloznim nazivnikom cjelovitosti i demokra-

cije!? Zato nije dovoljno samo ohladiti s parolama, nego nakon opijela ratnoj prošlosti zagrijati se zbiljski za svoju budućnost, a ona je sama po sebi ovdje zajednička. U kolikoj mjeri, druga je stvar. Sada bi se, za razliku od nekadašnje opaske, trebali ponašati upravo kao da smo na pijaci. Nastranu ciganluk, ali tu su i tolerancija i tržište, a u životno važnim domenama toga je skroz malo. Određeno jedinstvo i konkurencija kad su u pitanju živežne stvari (čitaj namirnice) zapravo i kazuju najbolje o nama, od danas do sutra, bez šire vizije i dugoročnijeg približavanja. Zbogga, ratna je drama završena i zavjesa spuštena. Ali...

ZA SVAKI SLUČAJ

Ovo 'ali' bolje bi bilo ne otvarati, jer ono što se iza njega krije u najmanju je ruku šokantno. Gorko lekcije učimo iz poznavanja svoje prirode i društva. Kako god je Bog Bosnu obdario nesvakidašnjom naravnim ljepotom, još više su Bosanci čudne naravi i mentaliteta. Snaga je drugoga, u tekstu već navedenog argumenta u jednome istraživanju provedenom u Bosni i Hercegovini, a zbog rezultata koje smo postigli ne samo da padamo na is-

pitu tolerancije nego se definitivno srozavamo među one civilizacije čije se promišljanje smatra primitivističkim. Bosanskohercegovački ispitanici, što ne isključuje varešku svijest, u nemaloj mjeri odobravaju (i opet bi izrealizirali!) opsade, odmazde i druge vidove presije i brutalnosti iz nedavnoga našeg oružanog sukobljavanja, a na takvim, precizno rečeno, mazohističkim postulatima ne može se naravno izgrađivati normalno i zdravo društvo. Zašto tako? – pitali su anketari koji su time željeli istražiti zbog čega Dayton ne daje dovoljno rezultata, a odgovori su nas zavrtili u oprobano loš krug – zato jer i oni bi nama to činili! Kad je već tako i naša nas (da li sveže?) prirodna nesklonost dvostruko šarenom društvu (po vjeri i po naciji) ne vodi prosperitetu, na sceni je razmjerno beskompromisan međunarodni aparat koji je preuzeo sve državničke prerogative i želi nas privesti demokraciji s pomoću izbornoga zakona "donesena" iz daleke Papue, ili, primjerice, konkretno nas Varešane, kako se sjećamo, mirili su Pakistanci koji danas ne znaju ni kako s nemirima u vlastitoj zemlji. Možemo mi ovakav pristup svijeta problemima u BiH smatrati lice-

nuti logika tih militantnih ispitanika, a time i evidentne (pre)tenzije, te da se više neće moći tako jeftino prodati šupljikave predizborne priče, ili jednostavno nikad nećemo raščistiti sa zagonetkama ove vrste: koliko mi uopće imamo birača spremnih podržati zdrave političke snage (ako i njih ima!?) i bi li te snage mogle eventualno sklopiti savez iznad svojih predznaka i ideologije kako bi povele zemlju u sigurniju budućnost. Predizborne koalicije žedne glasova, a ne postizbornih rezultata, srećom sada na lokalnoj razini nemamo i puno je teže dobiti većinu, pa neka se sada odnosno nakon izbora okupljaju kako znaju oni koji hoće nešto popraviti ovdje. Jer Vareš, makar se barem javno manje-više i ne cijepao, ono početkom studenoga (i cijelu godinu!), ako se ne dogode krupnije promjene, mogao bi u izvjesnom smislu postati pustara. Zasigurno ne bi bio jedina, ali to ga kao ni nas ne bi utješilo. Nama Varešanima stoga umjesto željezne rude valja sad kopati za korektivima koji će raspršiti takvu misao koja promiče taj ludi kodeks: drugome činiti što više našao da bi ga se tako preduhitriilo – za svaki slučaj!

Neven S. ■

DABRAVINE

Piše: **Željko IVANKOVIĆ**

U historiografskoj literaturi mjesto Dabravine nalazimo i kao Dabravina, kao i tolika druga mjesta oko Vareša krivo imenovana. Dva autora na koja se pozivamo pišući o kasnoantičkom crkvenom kompleksu u Dabravinama, **Radimsky** i **Sergejevski** pišu Dabravina, a treći, **Basler**, koji je živio u naše vrijeme to ispravlja i spominje da je riječ o Dabravinama. **Vladimir Čorović** u svojoj Historiji Bosne iz 1940. precizira – Dabravine kod Vareša. O čemu se radi?

Iznenadujuće je da se u Dabravinama, kad je najbliže rimsko naselje u Brezi, nađe, na mjestu zvanom Gradina, kasnoantički crkveni kompleks na 80 četvornih metara prostora i još 150 metara visoko na stijeni iznad Stavnje. Otk-

panjima koja je prvo radio **Karl Fitzinger** 1891., a nalaze objavio **Radimsky**, a potom **Dimitrije Sergejevski** 1954. koji je svoje nalaze tiskao dvije godine potom, pronađena je crkva, temelji crkve, koja se sastojala od trodijelnog narteksa, naosa s apsidom, dvije juže prostorije i baptisterija koji je prema istoku završavao apsidom. Zgrada je bila građena u pravcu sjeveroistok-jugozapad. Ispod apside naosa nalazila se u podzidi presvođena komora u koju se ulazilo izvana, od sjeveroistoka. Tako je istoričen prostor i štedilo se na građevinskom materijalu, kažu istraživači.

Za zgradu se kaže da je građena nemarno i u kompoziciji osnove i u izvedbi zidova. Naime, zidovi su podizani od ponešto pritesanog kamena koji je bez reda stavljan i vezan krečnim malterom, slabo ožbukani. Krov je bio od crijepa. I zašto onda uopće pišemo o ovome?

Crkva je građena u V. ili VI. stoljeću poslije Krista što je potvrdom i života na tim prostorima u to vrijeme uopće i potvrdom već instaliranog kršćanstva, čak razvijenog kršćanstva, ali i graditeljstva cijelih dva i pol stoljeća nakon Dioklecijanove palače u neakvim zabatima Ilirika, što je kotlina Stavnje svakako morala biti unatoč eventualnom vare-valiumu. Crkvice

je bila kratkoga vijeka. U njoj je kod otkapanja nađena avarska strelica, pa je to znak da je stradala za provala Avara 614. godine. U blizini ruševine

je nađen i novac iz vremena cara Justina (518-527) ili Justinijana I (527-565), što je približno datira. Nakon Avara dolaze Slaveni i tako su praktično građevine kasnoantičkoga doba nestale. Međutim, do nas su dospjeli tragovi te kulture i po njima i vareški kraj u to vrijeme, znademo to, živi.

O crkvi imamo mnogo podataka. Pod je bio od nabijene zemlje. Crkva je bila jednobrodna, prostor za vjernike mali, svega 5x4,5 metara. Prezbiterij je bio dug 6 metara. Prostorije oko crkve ukazuju da su tu bile monaške laure.

Monaški značaj crkve, piše **Basler**, otkrivaju i figure sa šiljatim kapucama na glavi što su prikazane na kapitelima, a i relativno veliki prezbiterij. Baptisterij ukazuje na misionarsku djelatnost na terenu jer su se Dabravine nalazile na "isturenom položaju civilizacije, gdje su se prema istoku i sjeveroistoku pružale šumovite planine, bez naselja, a tek sa nekoliko prohodnih cesta koje su vodile u dolinu Drine, do Argentarije i Sirmija".

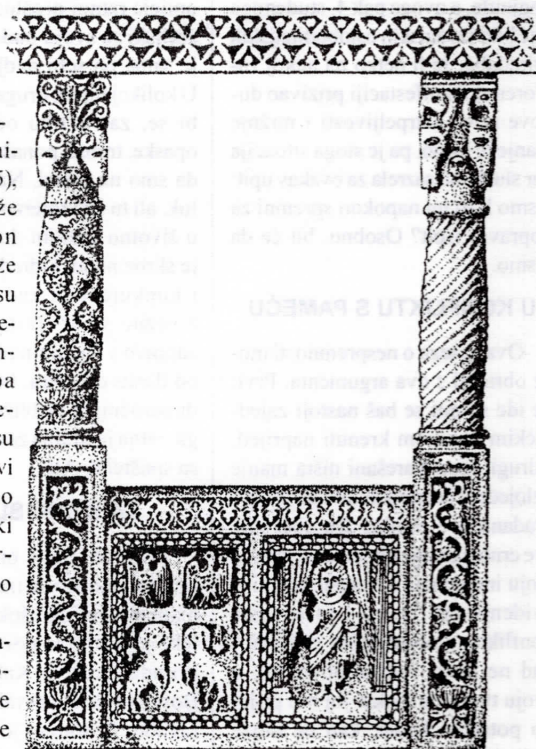
Dijelovi građevine koji su nađeni, što na mjestu, što oko, ukazuju da je crkva imala bogatu ornamentiku i na oltarskoj pregradi, na oltarskoj menzi, na stupovima, na kapitelima stupova, što je pravo iznenađenje u odnosu na nemarnu gradnju crkve. Tu crkvenu dekoraciju, vezanu za vladanje Istočnih Gota našim krajevima (490-535), u umjetnosti situiraju u romansko-

Kapteli stupova

Stup iz Dabravina

Rekonstrukcija dijela oltarske pregrade

lombardski stil koji je obilježavao gradnju kulturnih građevina toga doba i na prostoru današnje Bosne i Hercegovine.

NAŠI U INOZEMSTVU

Odlazak svakog našeg čovjeka, a posebno odlazak u preko oceanske zemlje, za sve nas u vareškom kraju i uopće u Bosni bolan je i izazovan, i uvijek iznova opterećen novim pitanjima o našoj budućnosti. Ipak je utješno kada se ti naši raseljeni osjete našima, Varešanima, tražeći prigodu kako bi ponekad tamo daleko u bijelome svijetu napravili Vareš u malom, sabrali se i učinili nešto da pobijede zaborav.

Na dan Svetoga Ante ove se godine u Hrvatskoj katoličkoj misiji u Summer Hillu (Sydney) okupio veliki broj vjernika koji je neke ljude vareškoga kraja podsjećao na Miholjdan u crkvenom dvorištu u Varešu. Kada se svi razidoše ostade jedna grupa Varešana sa svojom pričom o Varešu. Neki su se već susretali u Australiji, drugi prvi puta, neki se poznaju još iz Vareša, a drugi se tek upoznaju. U krugu obitelji Jakića, Josipovića, Marjanovića rodi se ideja o organiziranom susretu Varešana u Australiji. Inicijatori i organizatori okupiše se više puta u hrvatskom klubu "Jadran Hajduk" gdje su definirali način organiziranja i termin-dan uoči Velike Gospe, 14. kolovoza u hrvatskom klubu HKD "Bosna". U organiziranju susreta i zabave posebno su se angažirali: Zlatko Jakić, Mladen Ilić, Josip Josipović, Čedo Jakić, Anto Miletović, Goran Barišić, Jasenko Jakić, Tomo Ilić, Zdenko Mijatović, Marko Miletović, Mato Miletović, Mišo Barišić, Mišo Marjanović, Bernard Vijačkić i Paula Bešlić.

PRVI SUSRET VAREŠANA U AUSTRALIJI

Voditelji programa, Aleksandra Jakić i Denis Papić, započeli su hrvatskom himnom i minutom šutnje za sve poginule branitelje i civile. U okviru programa Varešani su ponovili lekciju iz povijesti i o duhovnoj baštini Vareša. "Hrvatski vitežovi" pobrinuli su se kako bi bilo dovoljno pjesme, kola i plesa za sve uzraste i kategorije.

Sudionici su bili i pokrovitelji organizirane dražbe za koju su darovali: Josip i Terezija Marjanović – sliku Vareša; Lucija Josipović i Marija Mijatović – ručne i heklane radove; Pero Višnjić – komplet za kamin, garden lampu, svijećnjak i ručno kovane radove iz očevskih majdana; Blaženko Barkić – suvenir s hrvatskim grbom; Berta Blažević – ručni heklani rad i suvenir. Na stolovima su bila tradicionalna vareška jela, pite i kolači za koje su se pobrinule vrijedne domaćice vareškoga kraja. Od vareških fratarata pristiglo je pedesetak primjeraka "Bobovca" i dvadesetak knjiga "Župna crkva u Varešu" i "Pisci franjevci vareškoga kraja".

Tiskano je 400 ulaznica i sve su prodane, što znači da je na zabavi sudjelovalo preko 400 osoba. Sav prikupljeni prilog od ulaznica, dražbe i čitave zabave od 5500 australskih dolara pristigao je u župu Vareš za potrebe crkve Svetog Mihovila. Mnogi su doputovali iz stotinjak kilometara udaljenih gradova: Toowoomba, Newcastle, Canberra, Brisbane, Melbourne i drugih mjesta. U knjigu posjetitelja upisao se mnogi, a zbog predugog niza imena spomenut ćemo samo one koji su vezani za Vareš i okolicu: Zdenko, Ana, Igor i Marija Mijatović; Verica i Mladen Kesten; Josip, Magdalena, Dubravko i Dejan Josipović; Pavka i Mirko Bešlić; Ignjac i Željka Josipović; Aleksandra, Čedo i Zlatko Jakić; Blaženko i Dušanka Barkić; Mandale na Vijačkić; Anto i Marina Milatović; Berno Vijačkić; Tanja, Oliver, Olivera, Mihovil, Anđelka i Katarina Jozeljčić; Mato i Marko Miletović; Zlatko i Mirjana Jozeljčić; Juro Crvenković; Tončo, Leopold i Jill Bonić, Božana Jakić; Mijo Ba-

rišić; Velibor, Živka, Olivera i Pero Višnjić; Jasenko, Justa i Štefo Jakić; Stjepanka, Tomo i Jadranka Ilić; Mijo i Verka Barišić; Anto Višnjić; Ana i Marica Trogrlić; Finka Jozić; Berta, Zdenko, Josip, Mijo i Mery Blažević; Jadranka Grubešić; Ivan i Olga Baničević; Anto Papić; Josip, Terezija, Mijo i Ruža Marjanović; Ivanka, Vanja i Zdravko Alilović; Novica, Nina, Danijel i Ana Blažević; Karmela i Darko Terzić; Božana, Rosana, Marija, Vladimir, Bojan i Radomir Trifković; Željka, Nebojša i Nikoleta Laketa; Gordana Bešlić; Goran i Suzana Višnjić; Grozdana Zlović; Mihovil, Marija i Mihaela Gavran; Lucija Josipović; Dijana, Milorad i Vlatka Petrović; Ljudevit i Zora Gavran; Goran i Suzana Barišić; Nenad, Olga, Danijela, Vesna, Krista i Nebojša Babić; Rudolf Gavran; Ambroz i Ankica Nikolić; Kruno i Jasna Bešlić; Alojzija i Melita Grčić; Nikola i Jelena Krstičević; Ilija i Velinka Mijić; Đuro i Antonija i još neki čija imena zbog nečitko- sti kopije ne mogu navesti.

Na koncu ove informacije želim zahvaliti u ime župne zajednice za prilog od 5500 dolara koji sam primio od vas. Ujedno zahvaljujem organizatorima za ideju i organizaciju i svim sudionicima za zajedništvo. Želim da ovaj prvi susret Varešana u Australiji bude početak druženja na vareški način i kamen temeljac jedne nove tradicije.

Ovim putom u ime vareškoga puka pozdravljam sve vas u Australiji!

Fra Mato Topić

APEL IZ BOROVICE

POMOZITE NAŠEM ISUSU

Dragi naši prijatelji, dragi dobroćinitelji!

Rat koji se dogodio na ovim našim prostorima, kao i šest punih godina progonstva, učinio je između ostaloga i to da smo se ne samo raselili širom svijeta nego su pokidane veze prijateljavanja i porušeni mostovi susretanja i zajedništva. I ovo pismo jedan je u nizu pokušaja ponovnog povezivanja i nadgradnje starog prijateljstva. Sve nam je učiniti da se još dublje i čvršće povežemo, da sačuvamo ono najvrednije: da ne izgubimo jedni druge i ljubav prema svom zavičaju!

Sve nas istinski raduje da su, nadamo se, ratna i teška vremena

prošla, da su iza nas, a još više nas veseli da su došla vremena povratka. S punim srcem i dušom mogu vas izvijestiti da naša Borovica nije više mrtva. Uskrsnula je. Milošću Božjom i dobrotom ljudi, uz potporu međunarodne zajednice i humanitarnih organizacija, do sada su oživjela sva naša sela, osim Osretka. Obnovljeno je 28 obiteljskih kuća. U Donju Borovicu vratilo se 18 obitelji (43 duše), u Gornju Borovicu vratilo se 13 obitelji (24 duše), na Položac 3 obitelji (7 duša) i u Borovičke Njive 1 obitelj (2 duše). Trenutno u Borovici živi 35 obitelji ili 76 duša.

Nadljudskim naporima pokušava-

vamo također sanirati i električnu mrežu. Vjerujemo da ćemo i u tome uspjeti i da će struja još ove zime ponovno zasjati i povratnicima život bar malo olakšati.

Uza svu ovu radost da Borovica opet živi, ima jedna rana što me tako silno boli. Neizlječena, ali ne i neizlječiva. Naime, tako mi teško pri duši pada što se ISUS još uvijek nema gdje vratiti u Borovicu. ON NEMA MJESTA. ON NEMA KUĆE!!! Stoga mi je vruća želja i silna volja učiniti sve da i On ima kuću, da se i On mogne opet vratiti u svoju Borovicu, na svoje Po-žeblje. On je pomogao Borovićanima da se vrate u Borovicu, iskreno se nadam da će i Borovičani pomoći Isusu, kao i ostali prijatelji Borovice. POMOZITE ISUSU I ON ĆE

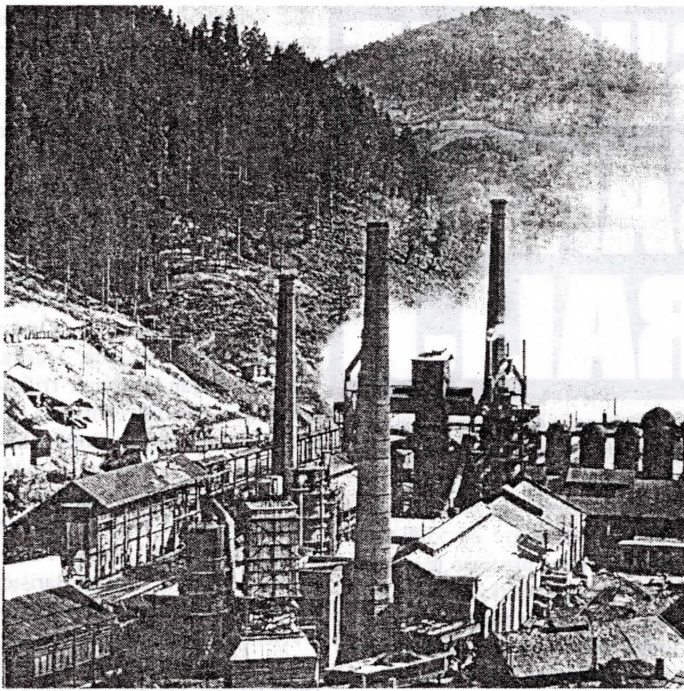
POMOĆI VAMA!

Još uvijek nemamo gdje slaviti Euharistiju. Dok nam vrijeme dozvoljava činimo to na otvorenom: u groblju ili u srušenoj crkvi. Zato sam ovih dana počeo sanirati zgradu vjeronaučne dvorane koju ćemo pretvoriti u prostor gdje bi bar zasad mogli svetu Misu slaviti i svoje se Bogu moliti. Zar nije Isus barem toliko zaslužio kod nas? I više od toga, bezbroj puta!

Svi koji budu htjeli pomoći, svi koji budu htjeli svoj prilog dati za Isusov povratak, već će naći načina kako to i učiniti. U ime ISUSA – unaprijed svima HVALA!

Sve vas najiskrenije pozdravljam i trajno za vas Boga molim!

Vlč. Mato Majić, župnik

Tko je ugušio visoke peći?

SAHRANJUJE VAREŠ

Svatko tko razumno i ozbiljno planira svoju budućnost u zavičaju koji su mu podarili ili ga je sam odabrao ne može a da se ne vrati na prošlost i da ne sagleda sadašnjost. Graditi svoju budućnost u Varešu ne znači predati se postojećoj kolotečini nego ukloniti grobare koji ne drže lopatu u ruci da bi nešto zasadili već da bi svakoga dana sve više i više kopali grob u koji će sahraniti čitav jedan grad.

Onaj tko zaviri u Vareš ili barem na vareško groblje na Stogiću primijetiti će neobičajeno veliki broj prezimena koja ne pripadaju ovom podneblju, nego su očito doselila u ovaj kraj. A onda se otvara čitava jedna bogata priča koja kaže kako je u ne tako davno vrijeme za mnogu sirotinju ili "gastarbajtere" Vareš bio neostvaren san. Krivo bi bilo pomisliti kako se ovdje nedavno tako bogato i raskošno živjelo. Međutim, dok u mnogim krajevima bivše Jugoslavije nije bilo ni struje, ni puta, ni vode, a kamoli tvornice i jačeg poduzeća, dotle je u Varešu većina domaćih radnika svakoga prvog imala osiguranu plaću od koje se moglo solidno živjeti. Stoga su "stranci" rado dolazili u Vareš i mnogi postajali stanari u brojnim vareškim stanovima ili novosagrađenim kućama. Najviše su stare Varešane zavadili sa došljacima oni

koji su ovdje dolazili s prosjačkom torbom, a odlazili s prepunim kesama i bisagama noseći sa sobom sve što su mogli uzeti od ovoga mjesta. A ovih zadnjih nekoliko godina dogotovio se davno započeti rascep s onima "sa strane" koji su oдавде odnijeli sve što se odnijeti moglo, a što nisu odnijeli, to su temeljito uništavali.

BROJKE SAME PRIČAJU

Ne tako davno, 1960. godine, u vareškoj je općini živjelo 24.476 stanovnika. Od tada brojka se smanjuje takvom brzinom da je 1981. godine bilo 22.822 stanovnika, 1991. 22.203 stanovnika, a danas svega oko 10.000 stanovnika. Nije naodmet prikazati i nestajanje ili smanjivanje nacionalnih i vjerskih zajednica. Tako je 1981. u Varešu živjelo 4.241 Srba, 1991. 3.644, a danas ih ima jedva 200. Hrvata je 1981. bilo 10.287, 1991. 9.016, a danas ih ima jedva 3.400.

Čovjek ne može a da se ne upita: tko? kako? zašto? kamo odlazi?

Pravo je čudo koliko vareških ljudi možete sresti na svim meridijanima ovog planeta, i to ne samo onih koji su otišli u ovom ratu nego i zadnjih nekoliko decenija. Istovremeno dok su u Vareš mnogi dolazili zaraditi koji dinar, neki su stari Varešani, kojima nikada nije bilo dopušteno snaći se u novim prilikama, odlazili iz Vareša i Bosne u Zagreb ili još dalje. Pravi stručnjaci i intelektualci su poodavno počeli odlaziti jer ovdje vrlo često za njih nije bilo dovoljno mjesta. A ovaj rat gotovo da je završio s tim procesom.

Na migracije koje su se ovdje događale najviše je utjecalo prirodno bogatstvo utkano u ovu zemlju

Razumljivo je da je osnovno zanimanje ljudi ovoga kraja odvajkada bilo vadenje i taljenje rude i obrada željeza iz kojeg su kovali razne predmete koji su se prodavali diljem tadašnjeg Turskog carstva. Spominje se da je još 1640. godine bilo četrdeset majdana u Varešu, a toliko ih je bilo kada je Austrija izgradila i upalila prvu visoku peć 1891. godine. Kopanje rude, koje je bilo skromnih 2.305 tona 1880. godine, dostiže svoj rekord 1975. kada se proizvelo 3.000.000 tona.

O drugom bogatstvu vareškog kraja što se zove šuma moglo bi se isto tako govoriti u brojkama koje su se povećavale, ali ipak s određenom gornjom granicom koja je štitila vareški okoliš što su ga koristili domaći kao i mnogi stranci

Postrojenja stolarije u Ljepovićima

i čitav ovaj kraj, ali i politička gibanja koja su na neke vršila pretežak pritisak i tjerala ih daleko od zavičaja u koji su drugi rado dolazili. U vareškim rudnicima kopala se ruda bogata sideritom, hematitom i limonitom, a bilo je i olovno-cinkovne rude i barita. Rezerve željezne rude od 200-230.000.000 tona obećavale su rudarima posao u vareškom kraju još čitavo jedno stoljeće. Godinama je bila najveća proizvodnja rude u bivšoj Jugoslaviji baš u Varešu, gdje se manji dio dobivene rude prerađivao u željezari, a veći dio se otpremao u Zenicu, Sisak, Jesenice i Smederevo.

koji bi dolazili na prelijepe vareške planine i proplanke, gdje se uvijek i za svaku kategoriju zaljubljenika u periodu moglo pronaći dovoljno prostora i motiva.

RATNI GUBITNICI

Potrebno je sagledati stanje u gospodarstvu pred sami rat da bismo bolje vidjeli što smo sve ratom izgubili. U Rudniku željezne rude bilo je zaposleno 1180 radnika na kopovima u "Smreki" i jamaama na "Droškovcu" i "Breziku". Još 1992. Rudnik je prestao s radom, u ovakvom načinu rada i korištenja rude, vjerojatno – zauvijek.

U poduzeću za proizvodnju

sirovog gvožđa i ljevaonici "Željezara" Vareš bilo je zaposleno 890 radnika. Kapacitet visoke peći bio je 110.000 tona sivog sirovog gvožđa, a ljevaonice 6-8000 tona proizvoda. Visoka peć prestala je s radom još 1992. godine i to zauvijek, nakon svoga stotog rođendana. Ljevaonica je nastavila rad smanjenim kapacitetom sve do danas.

"Kamenolom" je zapošljavao 30 radnika. Godišnja proizvodnja u jednoj smjeni bila je 50.000 tona, a bilo je predviđeno povećanje na 200.000 tona agregata za beton.

"Amfibolit" u Vijaci zapošljavao je 20 radnika, a kopan je ukrasni kamen za razne namjene.

Poduzeće za proizvodnju konstrukcija i remont stabilnih postrojenja i vozila, "Metaloprerada" Vareš zapošljavalo je 225 radnika. I radionica je definitivno onesposobljena za rad.

Poduzeće za proizvodnju građevinske stolarije, rezane građe i harmonika vrata "Prerada drveta Zvijezda" zapošljavalo je 630 radnika. Kapacitet poduzeća bio je 90.000 komada otvora, 150.000 m² svih vrsta rezane građe, 10.000 m² lamperije i 8000 harmonika vrata.

Poduzeće za uzgoj i eksploataciju šuma "Šumarstvo" Vareš zapošljavalo je 750 radnika.

Poduzeće za izgradnju objekata visokogradnje, niskogradnje i proizvodnju i prodaju građevnog materijala "Vranica GO Bobovac" zapošljavalo je 490 radnika.

Poduzeće za izradu konstrukcija, rezervnih dijelova, izradu i remont industrijskih postrojenja i sklopova "Tvornica rezervnih dije-

lova" zapošljavalo je 450 radnika.

Poduzeće specijalne namjene "Zrak-4. april" u Pajtov Hanu upošljavalo je 130 radnika.

Poduzeće za izradu konfekcije "Vilko" upošljavalo je 120 radnika.

Poduzeće za prijevoz tereta i putnika "Autotrans" upošljavalo je 140 djelatnika.

Poduzeće za trgovinu na malo i veliko "Snaga" upošljavalo je 195 djelatnika. Poduzeće je raspolagalo sa 60 trgovina i stovarištima građevnog materijala u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini.

Poduzeće za trgovinu na malo i veliko "Velepromet" upošljavalo je 65 radnika.

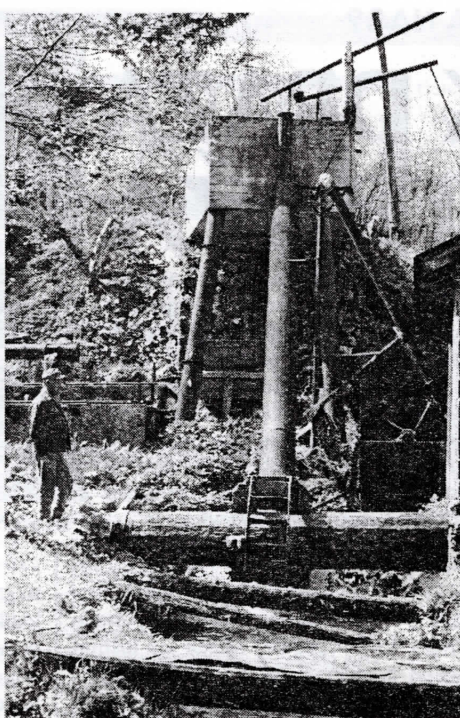
Poduzeće za ugostiteljstvo i turizam "Perun" upošljavalo je 60 radnika. U sastavu poduzeća bio je hotel "Ponikva", lovački dom "Zvijezda", sedam ugostiteljskih objekata u gradu i šest na selima.

Poduzeće za komunalne usluge (vodoopskrba, kanalizacija, čistoća i gradska groblja) "Javno komunalno poduzeće" Vareš upošljavalo je 135 djelatnika.

NEPODOBNI HRVATI

Možda će i vas koji svakoga dana prolazite Varešom i gledate njegove žalosne prizore iznenaditi činjenica kako je od ukupnog broja trenutno zaposlenih stanovnika Vareša u svim većim poduzećima svega 8% Hrvata, a Bošnjaka 92%.

Ako se počnete igrati brojkama,

Začetnici vareške metalurgije ipak opstaju

ne iz dosade nego iz potrebe i uvjerenosti, možda će vam to zamjeriti oni koji sebe već dugo predstavljaju kao multi-multi-multi... i nikada neće ni pokušati razumjeti vašu stvarnost. Zanimljivo je kako se nikada nitko u ovom gradu od onih koji za sebe tvrde da su oporba nije pobunio protiv nepravde zastupljenosti u poduzećima i protiv jednonacionalnih upravnih odbora u postojećim institucijama, a svi s mržnjom i psokama prate informacije u medijima koje analiziraju slično stanje u drugim dijelovima Federacije. Stoga je pošteno nabrojiti činjenice u najvećim vareškim poduzećima da bi se odgovorilo na pitanje postavljeno u naslovu ovoga teksta.

Sadašnje stanje u vareškim poduzećima izgleda ovako: "ŠUMARSTVO" – 530 zaposlenih, od toga 517 Bošnjaka i 13 Hrvata; "PRERADA DRVETA" – 282 zaposlena, od toga 222 Bošnjaka i 60 Hrvata; "AUTOTRANS" – 71 zaposlen, od toga 63 Bošnjaka, a 9 Hrvata i Srba; "TVORNICA REZERVNIH DIJELOVA" – 183 zaposlena, od toga 153 Bošnjaka i 30 Hrvata; "VILKO" – 75 uposlenih, od toga 70 Bošnjaka i 5 Hrvata; "JAVNO KOMUNALNO PODUZEĆE" – 61 uposlen, od toga 2 Hrvata; "POŠTA" – 30 uposlenih, svi Bošnjaci; "BOBOVAC" – 130 uposlenih, svi Bošnjaci; "ŽELJEZARA – LIVNICA" – 188 uposlenih, od toga 171 Bošnjak i 17 Hrvata; "ELEKTRODISTRIBUCIJA" – 21 uposlen, od toga 20 Bo-

šnjaka i 1 Hrvat; "AMFIBOLIT" – 20 uposlenih, 18 Bošnjaka i 2 Hrvata; "KAMENOLOM" – 26 uposlenih, 21 Bošnjak i 5 Hrvata; "RUDNIK ŽELJEZNE RUDE" – 167 uposlenih, od toga 159 Bošnjaka i 8 Hrvata.

Ako zbrojimo predratno stanje u vareškim poduzećima vidjet ćemo da je bilo zaposleno 5525 radnika, od kojih su, poznato je, većina bili Hrvati. Zbroj zaposlenih sada u Varešu jest 1843 radnika, od čega je 1687 Bošnjaka i samo 156 Hrvata, što, kada se pretvori u procenat, jest svega 8%. Od svih spomenutih poduzeća pozitivno je poslovalo samo "Šumarstvo", a i ono radeći bez plana i reda, pa se sa sigurnošću može reći kako za deset godina u šumama vareške općine nitko više neće imati što usjeći.

Da bi se imala potpunija slika u stvarno stanje u općini potrebno je ukratko analizirati i stambeni fond. Prije rata bilo je 2005 stambenih jedinica, od čega su u 1222 stanovali Hrvati, u 431 Srbi, a u 352 Bošnjaci. Sadašnje stanje je ovako: u svega 469 stanova stanuju predratni stanari; u 1035 stanova stanuju oni koji nisu vlasnici stana; 478 stanova je devastirano, a 123 stana su zapaljena. Od 1035 okupiranih stanova 723 pripadaju Hrvatima, 261 Srbima i 51 Bošnjacima. U okupiranim stanovima stanuje 960 bošnjačkih, 68 hrvatskih i 7 srpskih obitelji.

Na koncu ove analize htio bih reći da mi je cilj bio pokazati kako je u ovakvoj društvenopolitičkoj situaciji moguće ubiti i sahraniti čitav jedan grad, ravnaajući se po stranačkim ili partijskim linijama, a da za to nitko ne snosi odgovornost. U ovoj analizi stoji odgovor zašto većina mladih Varešana, bez obzira na nacionalnost, želi otići iz Vareša. Rekao bih da ovaj grad još živi i da jest teški bolesnik na Stavnji, ali još uvijek je bolest izlječiva. Stoga je potrebno pozivati sve one koji vole ovaj grad, mogu mu i žele pomoći, neka se vrate kako bi on ozdravio od sadašnje ozbiljne i teške bolesti, a "bolesnici" koji nikada nisu voljeli Vareš niti ga vole neka sebi i drugima priznaju svoju nebrigu i neodgovornost i ostave dovoljno prostora za one koji će s ljubavlju učiniti nešto za Vareš.

M. Topić

Iz udarničke prošlosti

UVIJEK DRAŽA ARBITRAŽA

Ako je realno ustvrditi da stavovi oko OŠ fra Filipa Lastrića ostaju frontalno postavljeni, onda je u toj zoni razdvajanja u posljednje vrijeme zatišje na snazi. Hrvatska je strana doduše nastojala inicirati određeno ne prepucavanje nego pregovaranje, no i to kao da su bili sporadični pokušaji. Nitko spremnošću ne uzvraća. A sva ova vojna retorika ne bi imala smisla da još uvijek ne prevladavaju ratni rezoni prema kojima nema "mirne Bosne" dok se onoga iz drugoga tabora ne stavi pod svoju čizmu, nekoć, ili sada pod upravu. Ta rovovska igra još nema pobjednika.

Ovakav kruti odnos unutar nositelja federalnog partnerstva nazvati demokracijom bilo bi naprasito i nepošteno prema onoj djeci koja imaju tu, u postojećim prilikama, nesreću da ih njihovi roditelji žele obrazovati i odgajati na pripadajući način i u ravnopravnosti (jezičnoj u prvom redu) s drugom djecom.

Netočno je kazati da demokracije u nas u slučaju osnovnoga obrazovanja nema; ona počinje sa slobodom mišljenja, ali odmah tu i završava, dok je pravo izbora ravno traženju prekidača za svjetlo u našem tunelu gore iza Ljepovića. Međutim, ako se uzme da je ne tako davno djeci hrvatskih povratnika u Vareš dekretom bio zabranjen upis u škole na području općine, onda se ipak možemo busati kako nam temeljna prava i osnovno obrazovanje vidno napreduju. E sad, ot-

kud vam pravo zatražiti pravo, vareški Hrvati, za svoju djecu kakvo mogu imati djeca Bošnjaka u Žepču kad to požeše? Makar i s lošijim predispozicijama u smislu postavljenih pedagoških normi, a u milosti županijskoga resornog ministra, odvojena škola (da li samo?) u Žepču može kao takva funkcionirati.

U Varešu bi se to nazvalo segregacijom. U Varešu je takav princip rješavanja problema već u formi prijedloga i to prijelaznog rješenja bio razapet, a predlagачi izopćeni makar ih bilo deset (a jedanaesti i ne postoji!). U Varešu roditelji makar imali 200 djece, a pritom su Hrvati, ne mogu zasad za njih izboriti ona prava koja Zakon o osnovnoj školi propisuje već za 20 djece u specifičnom okruženju.

Mačehinski odnos županijske vlade posebice prema povratnicima u Varešu nije nepoznanica i ne z-

Unatoč svemu, nastava se odvija

cali se samo u ovoj domeni. Treba uzgred spomenuti i obnovu u pogledu koje vareški Hrvati nisu iz tog pravca i s te nadležne i spram njih odgovorne instance nikad još nisu dočekali ni pfenniga (međutim, idu novci iz Zenice za Bošnjake povratnike primjerice u Stolac), pa se stvara jedan začarani krug iz kojeg ovaj puk ne vidi baš nekoga izlaza, ali nije važno – rekoše mu – najvažnije je da se uključuje u sustav Ze-Do županije, na koji neka se – pouka je – mnogo ne oslanja.

Čini se da su mnogo skupa prava vareških Hrvata, jer, očito, mukotrpan i pojedinačni njihov povratak nije nikako bio predviđen u nečijem "proračunu". Može li on biti održiv ukoliko pak nije samoodrživ, pitanje je koje sebi postavlja upravo ova degradirana škola, čiji su učenici, poznato je, mahom djeca povratnika. O povratku same

škole u županijski sustav financiranja zasad se dakle ne govori ili, bolje reći, ne odgovora na već redovne zahtjeve školskih i drugih hrvatskih predstavnika.

"Škola ima 205 učenika te sav stručni nastavni kadar i zastupila je nastavu kako je to predviđeno Zakonom o osnovnom obrazovanju", ističe se u posljednjem dopisu upućenom županijskoj vladi u Zenici od strane Školskog odbora. I da škola sada ima 405 učenika pitanje je bi li to bio veći ili gori argument!?"

U periodu od prošloga broja, reagirala je i Nova hrvatska inicijativa na svim razinama. Općinski je odbor zatražio pomoć OHR-a i OESS-a cijeneći da "nadležni ministar ne samo da ne želi rješavati nastali problem, nego ne želi pomoći ni drugima koji bi to u suradnji s njim htjeli učiniti", a nakon odluke za Žepče odmah je zatražen i opoziv g. Čelebića s mjesta ministra. Predsjednik NHI-ja **Krešimir Zubak**, nadovezujući se na pismo iz Vareša, također je OHR-u uputio apel zalažući se kod g. **Ralph Johnsona** za rješavanje problema obrazovanja u okviru iste županije na principijelno isti način. Županijski pak odbor NHI-ja u okviru je stručne skupine sačinio konkretan prijedlog prijelaznog rješenja za vareško školstvo, slično kao u Žepču. Ministarstvo zasad šuti, "Lastrićevi" čekaju...

Tko je za arbitražu?

M. Marijanović

KAD NE MOŽE BOLJE...

ČESTITKE PROGRESU!

Na posljednjem periodičnom sastanku rukovodećih organa općinske administracije i predstavnika međunarodnih institucija koje djeluju na području općine Vareš, održanom 11. studenoga, po običaju najprije se razgovaralo o stambenoj problematiki u Varešu, a ovoga puta po tom pitanju vladala je pozitivna atmosfera. Naime, općinskoj su vlasti izrečene pohvale jer je u zadnjih 20 dana provedena 21 deložacija, dok na pitanje je li bilo i uobičajenih devastacija (koje rade stanari u odlasku) nije bilo odgovora. Pozdravljajući napredak, predstavnici OHR-a i OESS-a ipak nisu propustili podsjetiti na ne-

davno donesene izmjene i dopune imovinskih zakona.

O problemu u vareškom osnovnom obrazovanju, koji se povlači od početka školske godine, u okviru ovoga foruma govorilo se tek informativno jer do rješenja se ni ne može doći na ovoj razini. Međutim, organizirat će se poseban sastanak i posredstvom OHR-a uključiti u njega nadležno županijsko ministarstvo.

Treća je značajna točka sastanka imala svečarski karakter. Radilo se praktički o primopredaji Vareša između postrojbi SFOR-a usljed njegova prestrukturiranja, te su američki vojnici iz kampa "Demi"

kod Kladnja, koji se zatvara, varešku općinu predali u odgovornost turskoj brigadi stacioniranoj u Zenici.

Općinski su dužnosnici američkim vojnicima izrazili zahvalnost, među ostalim, i za održavanje vrlo korisnih seminara o poslovnoj ekonomiji u Varešu, u organizaciji civilnoga odjela SFOR-a.

Ovom prigodom potencirano je i pitanje opstrukcije povratka Bošnjaka u sela Ravne i Zubeta, onemogućavanjem prijevoza do tih mjesta, a što su djelatnici OESS-a izravno vezivali uz ime **Kemala Begića**, ravnatelja vareškog "Šumarstva". Načelnik općine **Samir**

Musa tu je tvrdnju odbacio kao neargumentiranu, bez obzira što su se neki od mještana po tom pitanju požalili upravo OESS-ovu vareškom uredu.

Naposlijetku, riječ su dobile donatorske organizacije i implementatori trenutno uključeni u obnovu Vareša i okolice. Domaća je strana aktualizirala problem višekratnica uništenih u požaru 1993. godine, gdje se radi o 84 stambene jedinice. No, njihova bi obnova stajala oko dva milijuna DEM, a osim toga većina donatora isključuje projekte obnove objekata društvenog sektora. Tako će ovi objekti, kao uostalom i cijela općina i dalje čekati spremnost na veća ulaganja u obnovu i razvoj.

M. Marijanović

VIŠE MJESTA ZA ŽENE

U organizaciji OEES-a i Laburističke stranke "Žena Norveške" u Varešu je održan dvodnevni seminar pod sloganom "Žene u BiH to mogu", kao potpora aktivnijem uključivanju žena u politički život. Na taj način željelo se pomoći ženama budućim kandidatkinjama na listama političkih stranaka za Općinsko vijeće kako bi osmislile svoj cilj radeći u lokalnoj zajednici, zatim ih poučiti stjecanju većeg samopouzdanja, vještini javnoga istupanja i svladavanju teškoća na kakve će naići na osobnom planu, u stranci i javnosti. Prema novim pravilima OEES-a zastupljenost žena mora biti 30% od ukupnog broja kandidata i to ravnomjerno raspoređenih, u suprotnom lista ne bi bila prihvaćena. Odziv ipak nije bio potpun. Rad je započeo 12.11. prigodnim obraćanjem predstavnika nevladinih udruženja i dviju oporbenih stranaka. Seminar je vodila gđa **Ismeta Gogić**, koju je OEES trenirao za tu dužnost, uz pomoć gđe **Zrinke Topić**, aktivistice iz Breze.

M. Marijanović ■

JUTARNJI ZAPIS

I.

*prije ulaska u kuću
okrenem se uličnoj svjetiljci
skinem mrak s leđa
zacvokoćem od studeni
a onda ušutkam korake
i preskočim susjedov plot
(tuda je bliže)*

II.

*majka obično spava
brige ostavim pod stol
(da je ne probudim)
i prvi put sebi se okrenem*

III.

*ujutro pogledam sanovnik
umjesto molitve zijevnem
upalim tranzistor
(promjenljivo oblačno s kišom)
i odmah zabilježim
kupiti nove baterije*

Željko IVANKOVIĆ

SVJEDOČANSTVA

GAZI, GAZI USTAŠE!

Žalosno je promatrati kako vareškim ulicama ponekad caruje mržnja. Jedan od oblika izljeva te mržnje je učestalo etike tiranje svakog Hrvata kao ustaše. Onoga iz pučke škole kao i starice od osamdeset godina. I kada je časna starica Fina začula kako je jedan mladi Musliman-Bošnjak vrijeđa nazivajući je ustašicom, bez oklijevanja mu je odvratila: "Bit će, bolan, prije da je tvoj babo bio ustaša, a ne ja".

Ružno je slušati kako objesni mladi Muslimani-Bošnjaci vraćajući se noću iz vareških kafića po mračnim ulicama urlaju i viču: "Derite ustaše, derite ustaše!", lupajući nogama u vrata hrvatskih kuća. Ali, čim se vrata odškrinu, oni zbrišu u mračne kutke ionako neosvjetljenih vareških ulica. Među tim, objesnim mladim Muslimanima-Bošnjacima, možda su i unuci onih Karamehića, Imamagića, Operta, Šišića ili Hasanagića, koji su zajedno sa mnom kao pučkoškolci bili u "ustaškoj uzdanici", organizaciji sličnoj "Titovim pionirima".

A to etiketiranje svakog Hrvata kao ustaše integralni je dio one politike koja ih rado ne bi vidjela u Varešu. To je i način da se plaši one Hrvate koji su se vratili, da im se u kosti ulijeva strah i nesigurnost, ali i da se preplaši one Hrvate koji se namjeravaju vratiti u svoj dom, koji su nerijetko zaposjeli muslimansko-bošnjački političari. Vareški Hrvati kažu da nemaju problema s mladim Muslimanima-Bošnjacima koji

su starinom iz grada, nego s onima koji dolaze sa strane ili se spuštaju iz sela s okolnih brda.

A koliko je Vareških Hrvata bilo u ustašama? Onoliko koliko i tadašnjih muslimana. Stariji vareški Hrvati znaju koliko je u ustaškim redovima bilo muslimana, ali ne žele da se stvari iz prošlosti vade radi sadašnjosti i da se njima politički manipulira. Samo se s gorčinom u duši sjećaju da su oni vareški Hrvati koji su imali bilo kakvu vezu s NDH završili ili na robiji ili pod zemljom. Takva okrutna sudbina nije pogodila nijednog muslimana ustašu.

Kada su u proljeće 1945. godine u Vareš došli partizani ubrzo su pozatvarali oko 20 Hrvata, u dobi od 25 do 45 godina, pod sumnjom da su bili ustaše i okrvarili ruke. A poznato je da nitko nije od njihovih ruku stradao. Njih je pojela tama u zajedničkoj grobnici negdje kod Kise-ljaka. Bez suđenja i prava na obranu, bez dostojnog pokopa i obavijesti obitelji i rodbine oni su ubijeni.

Bio je to svijet hrvatske vareške mladosti i inteligencije onoga doba. Među njima je bio i jedan musliman (Kadija), ali ga je spasio stari Muhamed Saletović. Zna se da je akciju istrebljenja vareških Hrvata u proljeće 1945. godine vodio Avdo Iširlja, a spasiti ih je mogao ali nije htio tadašnji vareški partizanski moćnik Rešad Saletović. Da im je barem osigurano pošteno suđenje sigurno bi mnogi od njih ostali živi.

Ivica MLIVONČIĆ ■

**CVJEČARNA
PALMA**

VAREŠ

vl. Snježana Tomić, tel.: 848-169

cvjetni aranžmani • ikebane
buketi • vijenci • suze

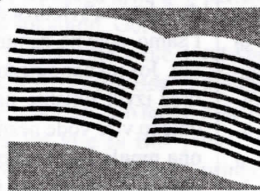
POGREBNA OPREMA I USLUGE:

- kovčezi i križevi
- prijevoz 0,5 KM/km
- ukop i ekshumacije

NAŠE KNJIGE

U izdanju Župnog ureda Vareš do-sad su izašle dvije knjige. To su "Žup-na crkva u Varešu" fra Ignacija Gav-rana (7 KM) i "Pisci franjevci vareškog kraja" Željka Ivankovića (5 KM).

Ukoliko još niste nabavili ove knji-ge, potražite ih u prostorijama Žup-nog ureda Vareš. Radi se o djelima koja bi svaki pravi Varešanin morao imati.

**KNJIŽARA
TERZIĆ**

VAREŠ, Đ. Đakovića 4

- ◆ školski pribor
- ◆ blokovska roba
- ◆ uredski materijal
- ◆ darovni program

Sijala je Zvezdana dugi niz godina cvjetno sjeme po sunčanim padinama planine koja je nosila njezino ime. Brižno ga je čuvala i zalijevala bistrim kapima vode iz zdenca skrivenog u bujnom raslinju u srcu planine. A taj je izvor imao neobičnu moć. On se nije punio iz tla nakvašenog iznenadnim ljetnim pljuskom ili otopljenim snjegovima. Ne, to se vrelo punilo kristalnim kapljama znanja u obliku jutarnje rose, koja se slijevala sa stabla srebrnaste jele što se zaštitnički uzdigla nad njim.

Kako bi sačuvalao svoju bistrinu i moć izvor se skrivao od pogleda smrtnika koji ga nekad davno iz neznanja zaprljaše. Trebalo mu je mnogo godina dok opet nije izbio svoju vodu i povratio izgublenu snagu. No, kako se stalno skrivao, živio je još samo kao nestvarna bajka u koju su, nakon broj-

da njima može zaliti bar žile srebrne jele.

Plemenito drvo ubrzo počeo teško bolovati. Premda se nije moglo sasvim osušiti, njegove su iglice naglo žutjele i opadale, uskraćujući tako dragocjenu tekućinu zdenca u njegovu podnožju.

Jednog sumornog jutra potuži se zdenac Zvezdani da bi uskoro mogao sasvim presušiti. Ljepotica počeo gorko plakati ne bi li tako produžila njegovo postojanje, ali ga ni njezine obilne suze ne napuniše, nego se izgubiše u tlu. Zabrinut za svoju sudbinu zdenac tad reče Zvezdani da postoji samo jedan način na koji se može spasiti; negdje u krševitim vrletima ima jedan dragulj koji se nikomu ne da zadržati, ali stara i gotovo zaboravljena legenda kaže da bi se on dragovoljno zaustavio na kraljevoj ruci s novoiskovanim vjenčanim prstenom. Samo još taj dragulj mo-

Na Zvezdanim zdenca

nih uzaludnih pokušaja da ga pronađu, mnogi prestali vjerovati.

Samo je Zvezdana znala za ovaj izvor koji se pred njenim blagim pogledom nije skrivao. Zvezdana bijaše Ljepotica ogrnuta bijelim maglovitim plaštom, sa srcem punim neizmjerne dobrote. U rana se jutro mogla vidjeti kako leluja planinom, lagano se provlačeći kroz latice šarenog cvijeća i krošnje drveća.

Zvezdana je u tom neobičnom zdenca svako jutro umivala svoje prelijepo lice i kvasila duge bijele kose. Poslije bi šetala planinom, a cvijeće je od ljepote njezina lica dobivalo prekrasne boje i opojne mirise. Zvezdana je povrh svega kapljama sa svoje kose natapala njegovo korijenje.

I dugo je tako Zvezdana, uz izdašnu pomoć neobičnog zdenca, održavala cvjetnu ljepotu na svojoj planini. Stoga ni najjači vjetrovi nisu cvijeću lomili stabljike ni čupali korijenje.

Ali, kao i toliko puta u prošlosti, stara nesreća zvana Zloba, koja se potucala okolnim prostranstvima, jednog dana zaviri i na cvjetnu planinu. Pakosno gledajući sklad i

(u spomen na kraljicu Katarinu)

Piše: Toni PETKOVIĆ

ljepotu Zvezdanina bilja zatraži od izvora da joj se pokaže kako bi i ona u njemu umila svoje prljavo lice i oprala razbarušenu kosu.

Poučen davnim iskustvom izvor joj se ne htjede pokazati. Zloba se nato rasrdi, pa raznim psinama stade mučiti planinu. Zasipala ju je dubokim snijegom i puštala olujne vjetrove, a za ljetnih žega joj je presušivala sve izvore, ali čarobnom zdenca nije mogla nauditi.

Kad je shvatila da sama neće moći pronaći i uništiti moćni zdenac, Zloba se za pomoć obrati drugim nesrećama što su skitale zemaljskim prostorom. No, sve su one, prebirući po svojim crnim sjećanjima i pitajući se gdje li se skriva čudni izvor i što mu daje čarobnu moć, klonulo slijegale ramenima. Na koncu joj nesreća zvana Izdaja ipak otkri da duboko u zemljinjoi tami živi nekakvo prastaro zlo koje rijetko izlazi na svjetlost dana; ne pomogne li joj ono, teško će ikada pronaći tajanstveni studenac.

Dugo se Zloba probijala kroz uske prolaze vječne tame dok na posljetku ne stiže do vlažne i mekane dvorane u kojoj je boravilo jedno od najstarijih zala. Saznavši razlog njezina posjeta Zlo Tame joj oda da izvor prikuplja snagu s rosom okupanih iglica srebrne jele. Također joj otkri da se izvor ne može pronaći i njegova voda zamutiti dok se zvezdana planina ne zalije vodom neznanja, koju je pak jako teško skupiti jer je rasuta diljem velikoga kraljevstva. Potrebno je mnogo godina i silan trud da se ona prikupi, a ono, Zlo Tame, je staro i nemoćno na nogama pa nerado izlazi na svjetlost dana. Inače bi i samo odavna zamutilo bistri izvor. Još joj napomenu da bi, uspije li se izvor uništiti, na Zemlji bilo daleko više vode neznanja, pa bi se ona mogla lakše prikupiti i njome dokrajčiti srebrnasta jela.

Zaputi se potom Zloba na dugo putovanje. Godinama je obilazila kraljevstvo i skupljala kapi neznanja dok najzad ne prikupi dovoljno

že pomoći zdenca i srebrnoj jeli, i cvjetnoj planini i svim onim uplašanim smrtnicima.

Dugo je zatim Zvezdana obigravala oko tvrdoga kraljeva grada vijuču svoju koprenu oko njegovih kula i bedema. Napokon umoli kralja da skuje vjenčani prsten i da sa svitom krene po dragulj. I doista, kad kralj stiže na određeno mjesto, dragulj se sam uklopi u njegov prsten, a po dolasku u prijestolnicu od njegova blještavila i sav okolni prostor počeo dobivati prozirne nijanse. Srebrna se jela ponovno zakiti iglicama, izvor se začas napuni spasonosnom vodom, a mirisno se cvijeće opet preli duginim bojama. Zloba se tad razočarano povuče s planine i odluta u daleke krajeve da tamo vrebapoljnu priliku za sljedeći napad.

A smrtnici se i danas, toliko godina otkako se izgubio njegov sjaj, još uvijek rado sjećaju svoga dragulja. Za posebnih prigoda, kad žene privežu crne marame, svi mu odaju počast i zahvalnost što njihovim krajem ne zavlada tama i što im omogućući da i u opakim vremenima ostanu na svojoj planini.

NAŠA PRIČA

TVRTKO, dijak bosanski

ilip je stajao ispred *Varteksove* prodavaonice odjeće, preko puta Katedrale, i jednim okom i jednom polovicom mozga razgledao izložena odjela, sakoe i hlače, a drugim okom i drugim dijelom mozga motrio žene u mimohodu, slušao gradski žagor i od svega toga nije ništa ni vidio ni razumio, pa ni samoga sebe. Bio je u onom stanju blaženstva kojim su usrećeni umjetnici u momentu kad stvaraju i rijetki obični ljudi kad im se duh odvoji od tijela i tako živi udu u život vječni, a da to niti ne znaju.

Sat na Katedrali otkucavao je peti sat poslije podne te rijetko tople kasne jeseni i ulica je vrvjela od svakakvoga svijeta; domorodaca u dokonoj šetnji, obilasku dućana i razgovoru, i gostiju iz drugih gradova i krajeva po različitom poslu i potrebama. I njih nije bilo teško razlučiti. Domoroci su se kretali bez žurbe i nezainteresirano, a stranci žustro i nervozno da što više vide, čuju, kupe i urade, kao da će smak svijeta. Filip nije spadao ni u jedne, ni u druge. Iako nije bio rođeni Sarajlija, bio je veći građanin od rođenih i više o gradu znao od njih. Uz to je zadržao sve osobine stanovnika maloga grada, ali ne onih koji se stide svoga podrijetla već onih koji se njime ponose, i to im pored urođenog šarma i otmjenosti daje još i autoritativnost do te mjere da ih ne oslovljavaju sa 'gospodine' samo konobari, prodavačice i kondukteri, već svi gdje god da se pojave. A Filip je Krnjo bio rođeni velegrađanin. Njega ni odijelo, ni položaj, ni novac nisu činili gospodinom. On je to jednostavno bio.

I onu polovicu mozga kojom je gledao robu u izlogu s onom drugom kojom je promatrao žene spajao je samo utoliko što je sa žena skidao ono što imaju na sebi i oblačio ih u ono iz izloga, pa to uspoređivao i kombinirao tako da mu se izlog činio pun lijepih žena bez odjeće i da ulicom hoda odjeća sama, bez tijela. I ta mu se igra toliko svidjela da mu bi krivo što mu se učini poznatim gospodin koji ga uporno motri, te se vrati iz svoga blaženstva i oštro ga pogleda s tako groznim izrazom lica da bi ga se i tvrdi profesionalac uplašio. No, gospodin koji ga je gledao nije se dao zbuniti. Lijevom je rukom skinuo i pridržavao smeđi šešir širokog oboda, a desnu ispružio da se rukuje:

KRIVO ZRCALO

- Inženjer Bernard Kojić, ako se ne varam, vi ste Filip Krnjo.

Filipu se lice od osorno prije-tećeg preobličilo prvo u ravnodušno umorno, a onda radoznalo, pa rado-sno. Prihvati ruku i nasimlja se. Dobro se sjećao Bernarda. Još od dana kad je Ivo Borovičak doselio u Beniče s velikim ufitljenim brkovima, ženom duga jezika no dobroćudnom, čoporom mršave djece i - sanskom kozom. I tu su ih Beničani dočekali s onom nadmenošću s kojom se jedna sirotninja sama pred sobom brani od druge. Sve što su Beničani i sami radili i od čega su patili pripisivali su Borovičakovima i izrugivali im se, samo da se svoga jada i čamotinje ne sjetu.

- Od vas sam učio igrati nogomet, a i sada ste mi uzor u mnogo čemu - mljeo je inženjer Bernard, sad već s ispruženim rukama niz otrnjen jesenji mantil koji bi na Filipu djelovao gospodski. Filip se zagleda u njegovo napačeno lice i mršavu figuru. Nosio je skupu košulju i ukusnu kravatu. Sve u skladu s hlačama ispod mantila i cipelama. Ali, u Filipa je, opet, iz sve te skupe robe zurio mršavi dječak krnjavih zubi, s izglednjelom sanskom kozom velikog vimena, čija je veličina bila više plod enormne muže nego dobre hrane.

- Znaite, Filipe, tako mi je drago što vas vidim, imao bih vam toliko toga ispričati, ali nisam završio posao, na službenom sam putu i još imam večerati s domaćinima, a znate i Irenu kakva je, ni u što ne vjeruje kao u torbu punu darova.

Filipa nešto žignu kad ču riječ Irena. Spomenu se vareških igranki u *Soci* i smiješnoga Bernarda kako mu se vrti oko Irene. Njemu, Filipu. O, majko! Neuhranjeni bravar i odnjegovani student. Dva svijeta. I k tomu, divlja i ponosita Irena. Filip je tada mogao plakati gledajući u plesu preko Irenina ramena tužnoga Bernarda kako bulji u njezino izazovno tijelo, pripijeno uz njegovo. A vidi sad!? Možda je ipak riječ o drugoj Ireni? Svejedo. No, vjerojatnije se radi o istoj.

- Irena vas se sjeća i često spominje - otkloni mu dvójbu srdačni i bezazleni Bernard, tutnu mu u ruku svoju posjetnicu i ode niz Strossmayerovu prema hotelu *Central* širokim korakom čovjeka koji zna

što hoće i kuda ide.

Filipu su se misli sabrale u jednu. Više nije jednom polovicom motrio žene, a drugom izloge. Jasno je vidio dvojicu davnih susjeda, sada već pedesetogodišnjaka. Dođuše, još su u snazi, no ipak pedesetogodišnjaci. I prije je nešto naučio o Bernardu, kako se izvanredno školuje u Zagrebu i brzo napreduje, i to je primio k znanju kao i toliko drugih nevažnih detalja iz života bivših susjeda, čak i prijatelja.

S tim mislima krenu u *Imperial* na kavu, kamo je i prije toga katio. One misli u kojima se uzdizao iznad života nestadoše i pojavise se druge. Obične. Više nije vidio žene, iako ih je gledao. Nezamijećene su prolazile kroz njegovu svijest kao kroz vrijeme. A da je kojim slučajem vidio u što gleda, zamijetio bi da žene još uvijek gledaju njega. No, čarolija je prestala i on je opet bio Filip Krnjo, stari neženja koga život nosi niz svoj tijek kao Stavnja odlomljenu granu. Poznanici su ga pozdravljali i on njih, a da nije ni registrirao s kim se i zašto pozdravlja. Izvadi i počeo čitati usput kupljeni tisak. Sve je bilo puno prijetnji i najavljivalo skori rat. Ali, Filip je bio izvan vremena. Malo je došao k sebi tek kad je u mnoštvu prolaznika ponovno zamijetio Bernarda. Bio je natovaren paketima, cekerima i najlon kesama i žurio kao da ga gone.

- Ala će se Irena obradovati - mislio je. Otkad se izgubila iz grada prije trideset godina, prvi put za nju nešto istinito čuje. A naslušao se svašta. Kako je skončala negdje u Turskoj u javnoj kući ili haremu, kako je u Africi udana za doktora crnca s kojim se upoznala na studijama, da je modistica u Parizu pod tudim imenom, i sve su mu te ludorije izgledale manje čudne od ove s Bernardom. Pa to je ona onda njega farbala i Bernada pravila ljubomornim, a ne obratno kako si je on, neodoljivi Filip Krnjo, umišljao. Znači, kako to, tako je i sve drugo vidio u krivom zrcalu. Ne kako jest, već kako on želi vidjeti. I shvati. Ništa tu ne treba mijenjati. Neka sve ide kako je išlo i do sada. I dolazeći rat. Nikud neće bježati. Nek sve teče svojim tijekom. Prijatelji već pakiraju kufere, traže veze i preporuke, spremaju diplome, fotografiraju imanja i kuće, pohranjuju na sigurno umjetnine i druge vrednote. Njega se to ništa ne tiče.

I ponovo se zagleda, sada u *Kluzovu* prodavaonicu odjeće preko puta. Među reklamnim lutkama posebice se isticala figura muškarca u baloneru i šeširu velikoga oboda. Kao da je Bernard.

I Filipu ga nešto, ni sam nije znao zašto, bi žao.

edan stari Varešanin ovako mi ispriča svoju priču:

"Neki dan, prolazeći kroz moj Vareš, zbuniše me stari poznanici pred zgradom općine, kad se svega nekoliko koraka udaljeni od mene onako srdačno rukovaše kao da se godinama nisu vidjeli i posve glasno, kako bi i drugi čuli, prkosnim tonom uzvikivaše: *Sretan ti praznik!* Ne shvaćajući pomislih kako moji susjedi slave svoj vjerski blagdan o kojem nisam dovoljno informiran pa i ja pristupih i čestitah jednom od njih: Komšija, sretan ti praznik! A on se nekako zbuni što mu i ja čestitam, pa kada drugi odoše, jedni na Ribnjak, drugi u Centar, treći u neku treću gostionicu, kao da se ispričava reče: *Ma, ne slavim ti ja baš kao oni moji, ali ne mogu iz ove kože.* Tek tada razabrah da je 4. studeni i za neke moje susjede – praznik. Sjetih se da je na ovaj dan prije šest godina Vareš bio prazan grad, grad bez ljudi, pa svom sugovorniku rekoh:

Komšija! To ti slaviš dan kad je ovaj naš grad ostao gotovo prazan i kad su ga oslobodili oni koji su iz njega ispraznili sve što se moglo isprazniti.

Uto me u razmišljanju susjed prekide pitanjem: *Pa dobro, komšija, zašto ne dođe neki dan na akademiju? Poslao sam ti pozivnicu s tako lijepim motom I nakon genocida zajedno, a ti opet ne dođe. Ako sam ja mogao prijeći preko genocida i oprostiti tvojima, zašto ti nisi za ovo da budemo zajedno?*

Nato sam rekao svom susjedu: Komšija, hajdemo zajedno! Ali, hajdemo najprije vidjeti što to tvoje zajedno znači tebi, a što meni. Hajdemo zajedno plakati za našim poginulima! Ako ti oplakuješ svoje žrtve, nemoj meni braniti plakati nad mojim poginulima! Ako ti svojim žrtvama postaviš spomenik, zašto to isto braniš meni? Ako su tvoje žrtve nevine, ti dobro znaš da su i moje svijetla obraza i da ih ne možeš optužiti. Ako su tvoje žrtve stradale braneći sebe, i moje su branile svoju glavu i svoju kuću. Nemoj zaboraviti da siroče i iz moga naroda jednako nema tate kao i ono iz tvoga naroda! Nemoj zaboraviti da udovice i iz moga i iz tvoga naroda imaju iste suze i jednako plaču. Nemoj zaboraviti da svaka srušena kuća jednako tužno izgleda i jednako tuguje i plače! Nemoj zaboraviti da su moja grob-

Komšija, sretan ti praznik!

lja jednako sveta kao i tvoja mezarja!

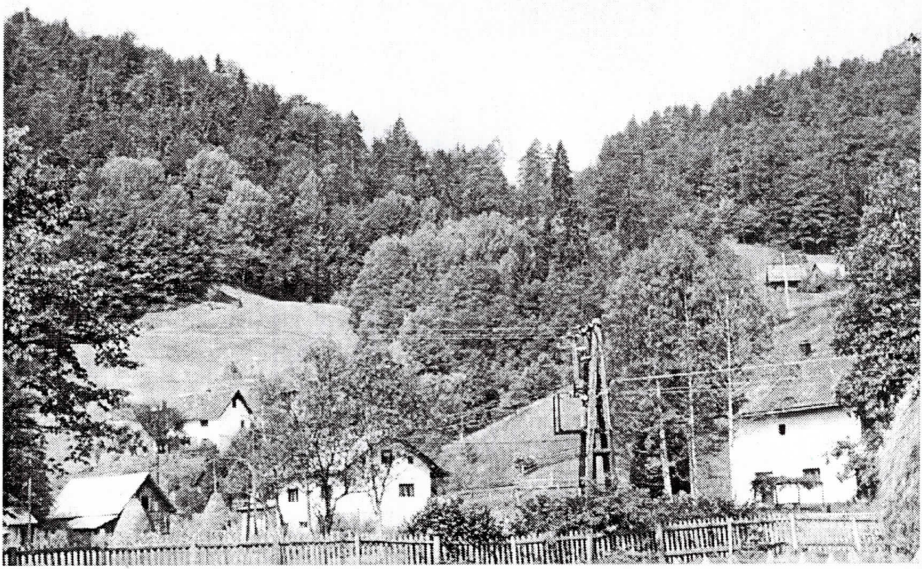
Hoćemo li prizivati osvetu ili moliti se Bogu zbog pobijenih u Stupnom Dolu, masakriranih zatočenika na Perunu, strijeljanih u Vareš Majdanu, poklanih i zapaljenih u Borovici, zbog stradalih i u mom i u tvom narodu; možemo izbrojiti provedene dane i noći u mom, ali i u tvom zatvoru; možemo prebrojiti sve popaljene kuće u tvom, ali i u mom narodu; možemo prebrojiti sve protjerane u tvom, ali i u mom narodu; možemo izbrojiti sve opljačkane, ponižene, obespravljene, maltretirane u tvom, ali i u mom narodu. Ako ćemo prebrojavati sve genocide i sva ratna zla i na tim brojkama graditi novu mržnju, kako ćemo zajedno?! Kako možemo nakon svih tih brojki jedan drugome kazati: Komšija, čestitam ti zbog svega toga što su tvoji uradili u ratu!? Komšija, sretan ti praznik!?

Pa kako ćemo 'i nakon genocida zajedno'? Ja mislim da možemo zajedno, ali samo ovako: gradit ćemo istu općinu, ali uistinu zajedno; zajedno ćemo sjeći našu zajedničku šumu onako domaćinski i dijeliti zaradu jer smo zajedno i sadili i pošumljavali, a ne ovako kao što rade ovi tvoji što dodoše iz drugih općina pa nam nemilosrdno ubijaju grad i okoliš dok ti misliš da je to dobro samo zato što su tvoji. Ti misliš da to oni rade meni za inat, a oni i mene i tebe prave budalama i sirotinjom da bi sve naše bogatstvo odnijeli u zadnjem džepu i potrošili na nekom drugom mjestu. Zajedno će stati za isti stroj i moji i tvoji, jer, kako vidiš, bez mojih majstora tvoji ne mogu ništa proizvoditi osim gubitaka. Zajedno ćemo čistiti, uređivati i osvijetliti ovaj naš grad, jer tvoji bez mojih ili neće, ili ne mogu, ili ne znaju. Zajednički ćemo voziti autobuse, nositi poštu, brojiti novac,

upravljati gradom, jer sami tvoji bez mojih i tvoje i moje učiniše sirotinjom i proleterima. Zajedno ćemo ići u istu školu koju smo zajednički gradili, ali pod istim uvjetima i istim pravima. Zajedno ćemo voljeti i uređivati ovaj naš zaboravljeni grad i nećemo dati nikome da ga ruši i siluje kao najgoru kurvu u Bosni.

I tako se ja raspričao svom komšiji pred zgradom općine i gledam ga kako se njemu ta moja priča ne sluša i ne dopada, pa stalno razgleda uokolo pozdravljajući one što izlaze iz općinske zgrade i odlaze na jednu od fešta za 'dan oslobođenja'. Ostalo mi je samo ponoviti mu čestitku: Komšija, sretan ti praznik! I tako ode komšija sa svojim slaviti dan otkada više nismo zajedno i smišljati novu priču o lažnom zajedništvu, a ja ostadoh sa svojim čekati novu priliku kako bismo doista živjeli zajedno".

M.Topić ■

									Autor: DOMINIK	AM. ORGANIZACIJA ZA POMOĆ ŠKOLAMA	SJAJNI ZADARSKI KOŠARKAŠ	NIZINA UZ KORITO RIJEKE
									IMPERATOR			
									RIJEKA NA PELOPO-NEZU			
									GOGOLJEVA PRIPO-VIJEST			
									ZNAČAJKA IJEKAVICE			
									KARTAŠKA IGRA			
									GLUMICA SHERIDAN			
B	HRVATSKI SINDIKALIST KUBA	TRENUTAK SMIRIVANJA, SMIRAJ, PREDAH	GLUMICA DEREK	RIJEKA U MONGOLIJI	STARIJA HRV. ATLETIČARKA, OLGA	...ILI ŠTO	NAJTANJE SLOVO	KALCIJ	RITAM S JAMAJKE MJESEČEV KAMEN			
SELO KOD VAREŠA (FOTOGRAFIJA)										PRIJEDLOG VREĆE OD KOSTRIJETI (HARARI)		
BESKRVAN, MALAKSAO ČOVJEK							PJEVAČ, SALVATORE PREKID RADA U AUTOMATIMA ZA IGRU					
LAURENCE OLIVIER			ŽIVOTINJSKI POROD GRADIĆ U TIROLU					GORJE U RUSIJI "ZAKON O TRŽIŠNIM ODNOSIMA"				
ILINDAN, ILINJE; MJESTO KOD GORAŽDA						ODLASCI, IZLAŽENJA ST. MJERA ZA MASU						
KRATKI ANTIČKI IGROKAZ				LIJEK PROTIV GLAVOBOLJE 3.14...								
NADZOR-NICA												
OBROK OTPLATE (umanj.)												
									Ovu je križaljku sastavio Nedjeljko Nedić iz Orašja, naš vrhunski zagonetač, prvak Hrvatske u enigmatiki za 1998. godinu.			

RJEŠENJE SKANDINAVKE, vodovno: car, in, vil, ije, tač, ann, ska, dubošica, od, atonik, adamo, lo, okot, ural, ilino, izlaz, mlim, voltaren, inspektorica, ratica

LIST VAREŠKIH HRVATA

Rješenjem federalnog Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i športa broj 08-651-311-4/98 list "Bobovac" upisan je u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 817. a mišljenjem istog Ministarstva oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Osnivač i izdavač: HKD "Napredak" - podružnica Vareš; **Za izdavača:** fra Mato Topić;
Adresa uredništva: 71335 Pržići-Vareš, tel.: 071/ 845-190, fax: 087/ 810-575;
Internet URL adresa <http://www.vares.pp.se> E-mail: goran.mijatovic@vares.pp.se;
Račun u KM: 12370-678-18556, devizni račun - 12370-678-2018556.
Računi kod ZPP - u ekspozitura Vareš, sa naznakom: za list "Bobovac"
Glavni i odgovorni urednik: Čedomir Jelić; Likovna obrada: Dubravko Tokmačić;
Urednik fotografije: Mladenko Marijanović; Lektor: Mato Topić;
Uredništvo: Vladimir pl. Alaupović, Boško Andrić, Tvrtko Gavran, Mladenko Marijanović, Stjepan Šurkić i Mato Topić;
Kompjuterska priprema i tisak: Grafopapir d.o.o. Kiseljak (mob. 098 297 994)

SELO MOJE MALO (14)

STRICA

Selo je od Vareša udaljeno 7 km. U selu je mjesno groblje s prostranom kapelom, koja je u obnovi i dogradnji a posvećena je Uzašašću Gospodnjem. Strica je jedno od najljepših vareških sela s prekrasnim položajem na kojem su ukusno složene stare bosanske kuće, novi stambeni objekti i vikend-naselje. Upravo zato ovdje se nekada realizirala ideja o seoskom turizmu

Prema popisu stanovništva posljednjih 50 godina Strica je bila ovako napućena:

1948.	148
1953.	156
1961.	147
1971.	138
1981.	149
Hrvata	131
Srba	10
Ostalih	8
1991.	112
Hrvata	56
Jugoslavena	15
Ostalih	41

Prema župnoj evidenciji iz 1999. godine na Strici u 33 obitelji žive 84 stanovnika.

